

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-11>

УДК 657.21

ВПЛИВ ТА РОЛЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

THE INFLUENCE AND ROLE OF RECEIVABLES IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE

Шевченко Любов Ярославівна

кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2188-1735>

Куліш Анастасія Валеріївна

здобувач вищої освіти,
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5332-0604>

Shevchenko Lyubov, Kulish Anastasiia

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovskyi

Стаття присвячена актуальним питанням дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість має значний вплив у розвитку як будь-якого підприємства, так і держави в цілому. Саме вона несе важливу роль в упорядкованості інформації, правдивості та прозорості операцій та документів з борговими правами. Сьогодні в обліку розрахунки з дебіторами впливають на економічний та виробничий розвиток будь-якого підприємства, оскільки сприяють своєчасному розрахунку з партнерами відповідно до термінів, зазначених у договорі. Також дебіторські розрахунки сприяють поліпшенню фінансового стану підприємства. Завдяки вчасному поверненню дебіторської заборгованості підприємство має змогу зменшити дефіцит своїх оборотних коштів. Саме через це більшість підприємств зараз займається організацією ефективної системи обліку розрахунків та гарної системи внутрішньогосподарського контролю.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, економіка, економічний розвиток, підприємство, фінансовий стан.

The article is devoted to topical issues of receivables. Accounts receivable have a significant impact on the development of any enterprise and the state as a whole. It plays an important role in the orderliness of information, truthfulness and transparency of transactions and documents with debt rights. Today in accounting settlements with debtors affect the economic and production development of any enterprise, as they promote timely settlements with partners in accordance with the terms specified in the contract. Accounts receivable also help to improve the financial condition of the enterprise. Thanks to the timely repayment of receivables, the company is able to reduce the deficit of its working capital. That is why most companies are now organizing an effective accounting system and a good system of internal control. Accounts receivable are one of the types of financial assets of the enterprise, which can be sold, transferred, exchanged for property, products, results of work or services. Depending on the amount of receivables, the timing of its repayment, as well as the probability of non-repayment of debt, we can conclude about the state of working capital of the enterprise and trends in its development. As the amount of receivables increases, there is a need to manage receivables. In modern business conditions, the development of effective methods of receivables management is one of the main problems in solving the problems of the enterprise from the standpoint of ensuring financial security and achieving positive results in financial rehabilitation. Effective receivables management has a major impact on an entity's liquidity and, consequently, on strengthening its overall financial position. Existing ways of repaying receivables will facilitate the effective repayment of debts and the release of sums of money. That is why effective management of receivables is a necessary condition for successful operation, as it creates the conditions for rapid business growth and increase the financial capabilities of the enterprise.

Keywords: receivables, economy, economic development, enterprise, financial condition.

Постановка проблеми. Зараз у світі в різних сферах людської діяльності відбуваються масштабні зміни та на кожному підприємстві стає актуальним питання дебіторської заборгованості, тому що фінансове становище будь-якого підприємства знаходиться у залежності від наявності та ефективного управління системою, котра займається дебіторською заборгованістю. Створення цієї системи не уникнути, оскільки дебіторська заборгованість має ризик неповернення, через це може виникнути втрата коштів у вигляді інфляції, можливе залучення кредиту банку для того, щоб відбувалася безперервна діяльність та на повернення заборгованості.

Існуючим підприємствам потрібно покращувати ведення обліку, створити ефективну систему внутрішньогосподарського контролю дебіторської заборгованості, визначити шляхи ефективного управління цією системою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню впливу дебіторської заборгованості на економічний розвиток підприємства приділяло увагу багато науковців, але серед них є як закордонні, так і вітчизняні вчені. Значний вклад у розгляд цього питання внесли такі науковці – Ф. Бутинець, С. Голова, О. Гудзя, Зві Боді, Г. Павлова, М. Чорнобривець та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, оскільки дане питання розглядало багато науковців, але серед їх праць важко знайти роботи, котрі розкривають вплив дебіторської заборгованості у фінансових активах підприємства та пропонують методи запобігання неповернення цієї заборгованості.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою написання цієї статті постає вивчення особливостей впливу дебіторської заборгованості на економічний розвиток підприємства.

Для досягнення цієї мети були визначені наступні завдання: охарактеризувати дебіторську заборгованість, причини її збільшення, способи її управління та аналізування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожне підприємство, коли відвантажує виготовлену продукцію або товари, послуги, інколи не одразу отримує оплату. Під час періоду від реалізації виготовленої продукції до надходження коштів, засоби підприємства перебувають у дебіторській заборгованості. Ця заборгованість в балансі відноситься до розділу активу, тому що підприємство може у майбутньому отримати економічні вигоди, сума котрих може бути достовірно визначе-

ною. Дебіторська заборгованість у балансі відображається за історичною собівартістю, її вартість – це вартість придбаних дебітором активів, наприклад виготовленої продукції підприємством. Отже, для того, щоб визначити існуючу дебіторську заборгованість потрібно, щоб на підприємстві були виконані такі аспекти щодо визначення доходу:

– під час відвантаження готової продукції покупець отримує вигоди й ризики, які знаходяться у зв'язку з правом власності на продукцію;

– розмір доходу можна достовірно розрахувати;

– підприємство не має змоги у майбутньому управляти чи здійснювати контроль над реалізованою продукцією;

– наслідком проведених операцій економічні вигоди підприємства збільшуються, витрати можна достовірно розрахувати [1].

Різновидом фінансових активів підприємства, котрі можуть бути обміняні на інше майно або продукцію, переданими або реалізованими є дебіторська заборгованість. Стан оборотних коштів підприємства та їх розвиток залежить від розміру дебіторської заборгованості, строку погашення та ймовірності її непогашення [2].

Тобто дебіторська заборгованість – це певна сума грошових коштів, котрі заборговані підприємству за раніше реалізовану виготовлену продукцію, товари, надані послуги.

Основною причиною збільшення дебіторської заборгованості відзначають відсутність грошових коштів на банківських рахунках підприємства. Для того, щоб вберегти підприємство від значних втрат або визнання його неспроможним, керівництво має на меті створювати необхідні умови для скорочення дебіторської заборгованості. Якщо виникає ситуація, коли дебітори ухиляються від здійснення своїх фінансових зобов'язань, здійснюють їх несвоєчасно або не у повному розмірі, в даному випадку здійснюється порушення розрахунково-платіжної дисципліни, котра уповільнює рух грошових коштів, відбувається погіршення фінансового становища підприємства.

Також до причин утворення дебіторської заборгованості на підприємстві відносять:

– різниця в обсязі грошових коштів, котрі знаходяться в обігу, вартісному обсягу виготовленої продукції, здійснених послуг та платежів у бюджетні сфери;

– нестача коштів та зниження рівня платоспроможності;

– недотримання розрахунково-платіжної дисципліни з клієнтом;

– низький рівень платіжної дисципліни покупців та економічний стан галузей, яким вони належать.

Сьогодні практикою пропонується два способи для управління дебіторською заборгованістю:

– самостійно – стягнення заборгованості відбувається підприємством, котре реалізувало свою продукцію покупцю, який не може своєчасно або у повному обсязі здійснити оплату. В такому випадку підприємство-кредитор може використовувати лише свої ресурси – технічні, трудові, фінансові. Саме з цією метою на підприємстві створюють службу безпеки або наймають кредитних контролерів;

– за допомогою зовнішнього управління – для стягнення дебіторської заборгованості підприємство наймає організацію, котра спеціалізується у даній діяльності. Перевагою цього способу є те, що підприємство може ефективно вирішувати питання, котрі при вирішенні самостійно, було б неможливо через брак ресурсів або дуже дорого. Ще одним пріоритетом цього способу є те, що мінімізуються строк повернення боргу.

Аналізуючи дебіторську заборгованість можна дізнатися її рівень, динаміку, ліквідність, структуру, кредитну політику підприємства, а також чи ефективно інвестувати в дебіторську заборгованість фінансові засоби. Це все можна дізнатися за допомогою аналізу дебіторської заборгованості за минулі періоди. Для отримання цієї інформації вивчається баланс підприємства, примітки до фінансової звітності, дані як аналітичного, так і синтетичного обліку, внутрішня звітність, нормативно-методичні документи обліку [3].

На підприємстві формується політика управління дебіторською заборгованістю, котра залежить від дебіторів за такими етапами:

– аналізується дебіторська заборгованість за минулі періоди;

– складаються принципи щодо кредитної політики для дебіторів;

– створюється система контролю за рухом та своєчасним погашенням дебіторської заборгованості;

– за необхідності створюється система, котра займається штрафами за несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості;

– створення резервів для погашення дебіторської заборгованості [4].

Дебіторська заборгованість несе в собі вимоги підприємства до дебіторів з приводу реалізованої продукції, грошових коштів, товарів або послуг [5].

Висновки. Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що дебіторська заборгованість є важливим елементом фінансового стану кожного підприємства, за допомогою якого можна дізнатися суму заборгованості, яку винні та повернуть протягом вказаного терміну, тобто покупцям наданий споживчий та комерційний «кредит», а сума авансу є підтвердженням права для вимоги оплати боргу.

Управління дебіторською заборгованістю впливає на ліквідність та на покращення фінансового стану підприємства. Для успішної діяльності підприємства потрібно ефективно управляти дебіторською заборгованістю, тому що вона є основою для зростання та розвитку підприємства й покращення фінансових можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства України від 8 жовтня 1999 р. № 237. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Чорнобрівець М.М. Дебіторська заборгованість: сутність та причини виникнення. *Європейські перспективи*. 2013. № 10. С. 181–185.
3. Чухно І.С. Методика аналізу дебіторської заборгованості підприємства. URL: <http://intkonf.org/chuhno-is-metodika-analizu-debitorskoji-zaborgovanosti-pidpriemstva/>
4. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. № 12. С. 38–42.
5. Велш Глен А., Шорт Деніел Г. Основи фінансового обліку. *Основи*. 1999. С. 943.

REFERENCES:

1. Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 10 «Debitorska zaborhovanist»: Nakaz Minfinu Ukrainy vid 8 zhovtnia 1999 r. № 237 [Regulation (standard) of accounting 10 "Accounts receivable": Order of the Ministry of Finance of Ukraine of October 8, 1999 № 237]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Chornobryvets M.M. (2013) Debitorska zaborhovanist: sutnist ta prychny vynyknennia [Accounts receivable: the nature and causes]. *Yevropeiski perspektyvy* [European perspectives], no. 10, pp. 181–185.

3. Chukhno I.S. Metodyka analizu debitorskoi zaborhovanosti pidpriemstva [Methods of analysis of receivables of the enterprise]. Available at: <http://intkonf.org/chuhno-is-metodika-analizu-debitorskoyi-zaborgovanosti-pidpriemstva/>
4. Matytsyna N.O. (2006) Osnovni zasady rehuliuвання rozrakhunkovykh vidnosyn cherez upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu [Basic principles of regulation of settlement relations through the management of receivables]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt* [Accounting and auditing], no. 12, pp. 38–42.
5. Velsh Hlen A., Short Deniel H. (1999) Osnovy finansovoho obliku [Fundamentals of Financial Accounting]. *Osnovy* [Foundations], p. 943.